

PŘEDMLUVA

Nad základními problémy českého verše jsem se v posledních letech zamýšlel zejména v souvislosti s přípravnými pracemi k dějinám českého verše starší doby, které mají být součástí rozsáhlé teorie verše. Při práci s konkrétním materiálem jsem si stále jasněji uvědomoval, že marxisticky pojaté dějiny verše musí být budovány na širší základně než jen lingvistické a že se musí vývoj verše zkoumat v souvislosti s vývojem celé literatury. Dějiny verše se nesmí omezit jen na vývoj formy o sobě, ale musí sledovat problematiku jeho významové hodnoty. Tomuto základnímu problému je věnována první kapitola, *Literární historie a dějiny verše*.

Jestliže studujeme vývoj verše v sepětí s celkovým literárním vývojem, neujde nám souvislost verše s jednotlivými literárními druhy. Jde o vztah, který byl podmíněn jednak specifickými sdělovacími možnostmi verše (které má verš navíc proti próze), jednak tradicí. Tuto problematiku jsem nastínil v druhé kapitole, *Vztah verše k literárním žánrům*. Zde se snažím také vyloučit pojem literárního žánru jako kategorie historicky vzniklé, k jejíž problematice je třeba přistupovat nikoli jen z hlediska tvarového, ale především z hlediska obsahového.

Sledování vývoje verše nás vede i k úvahám o tom, jak se při hodnocení a chápání verše uplatňuje subjektivní moment. Významová hodnota verše je do jisté míry proměnlivá v historickém vývoji a stejně se mění v časovém průběhu i forma verše. Jednotlivé veršové různotvary přecházejí do sebe plynule; přitom pozorujeme, že se nový veršový útvar často rodí ze stylistických variantů, jejichž usoustavněním roste a postupně se upevňuje nová kvalita. Kladu proto otázku, jak se uplatňuje při proměnách veršových forem subjektivní moment. Ukazují, že hranice mezi veršem a prózou, jednotlivými různotvary verše a mezi strofickými a nestrofickými útvary jsou plynulé. Tomu jsou věnovány tři další kapitoly: *O vzájemných vztazích mezi veršem a uměleckou prózou, zvláště o tzv. přechodných formách*, kde ukazují, že hranice mezi veršem a prózou je vždy subjektem pocítována, i když z hlediska objektivního rozboru splývá; *Veršové systémy, typy a různotvary*, kde ukazují na labilitu hranice mezi veršem sylabickým a sylabotónickým a mezi veršem o pevném počtu slabik a veršem bezrozměrným, a to z hlediska synchronního i vývojového; *Některé otázky strofiky, zabývají*

jící se strofou z hlediska významového. Poslední kapitola přechází vlastně již z oblasti tradiční teorie verše do oblasti kompozice. Ve všech zmíněných kapitolách ukazují též na hranice použitelnosti matematických a statistických metod při rozboru verše.

Problematiku zkoumám vesměs na materiále českém. Převážně uvádím příklady ze staročeské literatury, a to proto, že studie tvoří jakási prolegomena k dějinám verše starší doby. Snažím se však zásadní otázky demonstrovat na materiále co nejširším, sahajícím až do současnosti. Domnívám se, že některé otázky přesahují rámec českého verše a že z nich může vyplynout určité poučení i pro obecnou teorii verše jakožto specifického jazykového útvaru, který má zvláštní významovou hodnotu.

Knihy není určena jen odborníkům, ale i studentstvu. Proto jsem doplnil své úvahy pod čarou nejnmutnější bibliografií sestavenou především z hlediska potřeb studujících. Nejde mi v ní tedy pochopitelně o úplnost nebo o hodnotící přehledy; chci jen naznačit, kde najde zájemce o hlubší proniknutí do problematiky bližší poučení a kde si může poznatky, o kterých píše, prohloubit nebo ověřit samostatným studiem.

Pozornému čtenáři jistě neujde, že kniha si neklade jen teoretické abstraktní cíle, ale že směřuje především k praxi. Domnívám se, že studium otázek verše je důležité nejen pro lingvistiky nebo profesionální literární historiky, ale i pro literární kritiku. Byl bych rád, kdyby některé otázky, které v knize nadhazují, vyvolaly hlubší teoretické promýšlení problémů, na které se po celá desetiletí zapomínalo.